Donal Harrington

PROCES OBNOVY FARNOSTÍ V DUBLINSKÉ DIECÉZI

Donal Harrington, *Parish Renewal: Reflecting on the Experience* (Dublin: The Columba Press, 1997) první a poslední kapitola; z angličtiny přeložil Petr Hruška.
PRACOVÍ TEXT – NENÍ URČENO PRO KOMERNČÍ VYUŽITÍ

Předmluva....1
SOUHRN DOSAVADNÍCH ZKUŠENOSTÍ....3
Zkušenost dublinské diecéze....3
Priority....3
Personální zabezpečení....4
Důraz na prostředky....4
Dva typické modely počátků procesu obnovy farnosti....5
Začátek v malém....5
Široký počáteční záběr....6
Shrnutí....6
Pět obecnějších klíčových vhledů....8
Nový způsob chápání farnosti: Misijní rozměr....8
Sloužící farnost....8
Farnost služeb....8
Sloužící farnost....9
Spolupráce jako základní styl....9
Úspěchy a neúspěchy....10
Proces zakořeněný v místní situaci....10
Farní ‚koordinační skupiny' a ‚pastorační rady farnosti'....11
Diecézní rozměr....12
Koordinátoři....12
Pastorační odborníci....12
Pastorační materiály....13
Vzájemná podpora....13
Sdílená moudrost....13
VÝHLED....14
Vzdálenost, kterou jsme ušli....14
Tendence do budoucna....14
Diecéze....15
Pastorační odborníci....15
Závěrečná analogie....15

Předmluva

Následující řádky jsou překladem první („Souhrn dosavadních zkušeností“) a poslední („Výhled“) kapitoly první části dvousvazkového díla Donala Harringtona *Parish Renewal*, která s doporučující předmluvou dublinského arcibiskupa, kardinála Desmonda Connella, vyšla v roce 1997 v dublinském nakladatelství Columba Press. Tato první část, s podtitulem *Reflecting on the Experience*, se snaží být jakousi teologickou reflexí procesu obnovy farností v dublinské diecézi, který zde probíhá již od roku 1985 a v roce vydání této knihy zahrnoval již více než polovinu z dvou set farností dublinské diecéze. Druhá část, s podtitulem *Resources*, je pak sbírkou různých praktických materiálů vzniklých v průběhu tohoto procesu jakožto odpověď na potřeby jednotlivých farností. Donal Harrington je jeden z těch, kteří v polovině osmdesátých let stáli na počátku tohoto procesu v dublinské diecézi. A přestože dnes pastoračně působí v diecézi Carlow, je dodnes považován za jakýsi teologický mozek celého procesu.

Až se v první části tohoto pojednání trochu podrobněji seznámíme s organizační strukturou, která má za úkol v dublinské diecézi podporovat proces pastorační obnovy farností, bude nám to vše na první pohled nejspíše připadat jako nějaká velmi byrokratická záležitost ze zcela jiného světa. A částečně to tak může i v praxi být. Katolická církev v Irsku skutečně v mnoha ohledech čelí zcela jiným problémům než církev v zemích českých. Některé oblasti Moravy a Slovenska by jí asi již byly bližší. Velmi zjednodušeně by její situaci bylo snad možné přirovnat situaci církve v Polsku, avšak bez zátěže 40 let komunistické izolace od vývoje v západní Evropě. Navíc níže popisovaný proces pastorační obnovy není jediný přístup, se kterým se člověk v Irsku setká. I zde existují další, často již klasické přístupy, založené např. na důrazech nových církevních hnutí a komunit (hodně rozvinutá, ale dnes trochu přešlapující na místě, je zde např. Charismatická obnova, velmi aktivní je v Irsku vzniklá Mariina Legie), systému Oikos evangelizace (farnost rozdělená do malých společenství jakožto základních buněk evangelizace), dobře propracovaném systému sociální služby lidem na okraji (např. některá protidrogová centra, aktivity nasměrované k problémům uprchlíků či Romů, komunity se zaměřením na mládež) nebo inspirované jinými církvemi (např. evangelizační kursy Alfa).

Avšak i přes tyto výhrady bude dle mého názoru velmi užitečné trochu nahlédnout „pod pokličku“ právě „oficiálně“ podporovanému procesu obnovy farností v dublinské diecézi. Za prvé, tento proces je ve své podstatě otevřen pro jakýkoli další, speciálnější přístup. Možná je to právě tím, že největší důraz je zde položen právě na proces, ne na nějaký speciální obsah. Za druhé, Irsko obecně je přeci jen trochu jiná kulturní oblast, než na kterou jsme zvyklí při nahlížení do „církevní kuchyně“ za naše bezprostřední západní hranice, a rozšíření pohledu vždycky stojí za to. A za třetí, já sám jsem při přímém kontaktu s místními farnostmi a skupinami stále více překvapován, kolik zde mohu objevovat témat a problémů, které jsou přes veškerou odlišnost situace vlastní i církvi u nás.

Bylo by zřejmě nešťastné, kdybychom následující řádky vzali jako jeden z dalších „receptů k vyzkoušení“, abychom poté (zase znovu) konstatovali, že „takhle to u nás nefunguje“. Avšak pokud se necháme inspirovat spíše celkovým přístupem než nějakými organizačními specialitami, pak jsem přesvědčen, že tyto zkušenosti ze „zeleného ostrova“ mohou dobře posloužit i v naší „české kotlině“.

Petr Hruška

Souhrn dosavadních zkušeností

Tento svazek je souhrnem různých vhledů do procesu pastorační obnovy farností, které jsme získali v dublinské diecézi za posledních deset let (1987 až 1997; pozn. překl.). Dříve než se pustím do podrobnějšího popisu takto získaných poznatků, bude vhodné čtenáři nabídnout stručný přehled o tomto samotném procesu. Proto chci nejprve načrtnout, jak se tento proces v diecézi a ve farnostech postupně rozvíjel. Následně pak krátce představím pět klíčových vhledů, které jsme během tohoto procesu získali. Ostatní kapitoly tohoto svazku pak mohou být chápány jako podrobnější rozvinutí těchto pěti důrazů.

To, co je zde předloženo, není nabízeno jako nějaký „návod k použití“, protože každá diecéze může jít a měla by jít svojí vlastní cestou. Předkládané poznatky jsou nabízeny jako něco, co se velmi dobře osvědčilo a co obsahuje některé vhledy, které by mohly být relevantní pro každou farnost. S ohledem na to bych chtěl zmínit onu velikou *různorodost* farností, ve kterých se tento proces začal rozvíjet. Šíře této různosti sahá od venkovských farností v zemědělských oblastech, přes sídlištní farnosti na okraji Dublinu až k farnostem ve vnitřním městě, od farností uprostřed bohatších a vzkvétajících oblastí až k farnostem žijícím spíše v oblastech sociálně zaostalejších.

Zkušenost dublinské diecéze

V roce 1985 ustanovil tehdejší arcibiskup Kevin McNamara diecézní komisi pro ‚rozvoj a obnovu farnosti‘ (v následujících řádcích budu používat zjednodušený termín ‚obnova farnosti‘). Tato komise se skládala ze dvou pomocných biskupů, kněží, laiků, řeholníků a řeholnic. Jejím úkolem bylo zkoumat a podporovat proces obnovy ve farnostech.

Priority

S tímto úmyslem zahájila tato nově ustanovená komise proces konzultací. Některé konzultace probíhaly na úrovni farností, avšak v praxi do vyšlo tak, že nejpodrobnější konzultace nakonec probíhaly s diecézními kněžími. Vše se točilo kolem dvou otázek:

Jaké potřeby je třeba zohlednit v každém procesu obnovy farnosti?

Jakou pomoc byste potřebovali od diecéze?

Z odpovědí na první otázku se vynořily čtyři priority: zapojení laiků, duchovní formace dospělých, obnova kněží a služba mládeži. Následující konzultace pak tyto priority ještě zaostřily. Nejen že zapojení laiků bylo potvrzeno jako nejpřednější priorita, ale navíc bylo konstatováno, že zapojení laiků a jejich účast na pastoraci je třeba chápat jako základ, na kterém pak spočívá to ostatní.

Odpovědi na druhou otázku identifikovaly potřebu jakéhosi pastoračně-poradního centra, potřebu pastorační expertízy, která by byla k dispozici farnostem, potřebu konzultací a potřebu pastoračního plánu diecéze. Avšak hlavní důraz těchto odpovědí spočíval v tom, že největší pomoc pro farnosti by nebyly ani tak pouhé pastorační materiály či pastoračně-poradní centrum, ale podpůrní odborníci, kteří by byli k dispozici farnostem a pracovali by přímo v terénu v závislosti na místních potřebách obnovného procesu v každé farnosti.

Myslím, že stojí za to zdůraznit, kolik z toho, co mělo následovat, již bylo zárodečně obsaženo právě v těchto konzultacích. Skutečnost, že se začalo konzultacemi, zdůraznila, že se zde nejedná o nic, co by mělo být nějak shora nadiktováno pro celou diecézi. Některé předem připravené a jinde vyzkoušené obnovné programy byly dokonce v tomto stádiu odmítnuty jako pro naše podmínky nevhodné. Proces, který se zde začal rozvíjet, měl být především postaven na naslouchání a reagování na to, co se bude postupně vynořovat. Další postupné kroky už od počátku neměly být nějak diktovány z vnější, ale určovány kněžími a farníky, v duchu naslouchání a v přijetí společně sdílené zodpovědnosti za budoucnost jejich vlastních farností.

Personální zabezpečení

Na základě těchto konzultací zpracovala komise pro obnovu farnosti zprávu a spolu s konkrétními doporučeními ji předala arcibiskupovi. V létě 1988 pak bylo jmenováno šest osob s pověřením na plný úvazek pracovat jako koordinátoři procesu obnovy farností v diecézi. Každý z nich byl přidělen do jedné z pěti pastoračních oblastí spravovaných pěti pomocnými biskupy, kteréžto každá zahrnují kolem čtyřiceti farností. Navíc byl, také na plný úvazek, jmenován jeden hlavní koordinátor pro celou diecézi. Role těchto koordinátorů byla pomáhat iniciovat proces obnovy ve farnostech, být pak k dispozici v jeho průběhu, podporovat jej a dávat k dispozici pastorační materiály i lidské zdroje.

Navíc každý z pomocných biskupů zformoval svůj „oblastní tým“, který se skládal z lidí z příslušné oblasti, jak z kněží a řeholníků či řeholnic, tak z farníků. To tohoto týmu navíc patřil i sám příslušný pomocný biskup a hlavní a oblastní koordinátoři. Během této doby ona na počátku ustanovená komise pokračovala v práci, avšak její nová role nyní spočívala spíše v supervizi celého procesu v diecézi jako celku a v mapování směrů případného budoucího rozvoje ve světle toho, jak se proces postupně rozvíjel.

Oblastní týmy jsou určeny k tomu, aby reflektovaly proces obnovy farností v příslušné pastorační oblasti, aby rozpoznávaly potřeby a případné směry rozvoje a aby nacházeli způsoby, jak tento proces povzbuzovat. Jedna z hlavních iniciativ oblastních týmů byla pomoci ve vzájemném setkávání jednotlivých farností v příslušné oblasti při nejrůznějších příležitostech. Sdílení zkušeností, které se tímto umožnilo, bylo ohromným zdrojem povzbuzení pro jednotlivé farní skupiny.

Neméně důležitý je také způsob, jakým samotné oblastní týmy demonstrují ducha spolupráce mezi biskupem, kněžími, řeholníky, řeholnicemi a farníky. Tímto způsobem jsou vlastně tyto týmy zavázány ve své vlastní činnosti realizovat ducha spolupráce, kterého chtějí podporovat ve farnostech.

Oblastními koordinátory byly od počátku jak lidé žijící v manželství, tak svobodní, muži i ženy, kněží, řeholníci, řeholnice i laici. Poté, co započali svojí práci, objevila se velmi intenzivně potřeba další pomoci při zpracovávání a zprostředkovávání pastoračních materiálů a kontaktů pro podporu procesu obnovy ve farnostech. Z tímto účelem byl pak v roce 1991 jmenován další koordinátor, tentokrát pracující na půl úvazku, který měl za úkol rozvíjet pastorační materiály a prozkoumávat nejrůznější možnosti, jak zprostředkovat kontakty mezi diecézními pastoračními úřady, pastoračními odborníky a procesem obnovy farností. V roce 1996 pak byl pro tuto oblast jmenován další koordinátor, a to opět na plný úvazek.

Přestože celý tento proces se rozvíjí postupně, skutečnost je taková, že od jmenování prvních koordinátorů v roce 1988 se do něj, na vlastní žádost, zapojila více než polovina z celkového počtu dvou set farností diecéze. Ve velmi krátké době se tak tento proces farní obnovy založený na sdílené zodpovědnosti mezi kněžími a farníky stal určitým všeobecně respektovaným modelem v celé diecézi. Jeho přijetí tolika farnostmi a jeho potvrzení arcibiskupem z tohoto procesu učinilo základ velké naděje pro nadcházející desetiletí.

Důraz na prostředky

To, co mi neodbytně přichází na mysl, jestliže se dívám zpět na tuto krátkou historii celého započatého procesu, je důležitost otázky *jak* spíše než otázky *co*. Jakýkoli úspěch v jakékoli fázi popisovaného procesu byl důsledkem toho, že se věci dělaly a řešily určitým způsobem, totiž v duchu naslouchání a spolupráce. To platí jak pro počáteční konzultace v diecézi a o iniciaci procesu v jednotlivých farnostech, tak i o práci jednotlivých oblastních týmů či diecézní komise.

Na druhé straně, tam, kde se věci nedařily, to nebylo způsobeno tím, *co* se dělalo, ale opět způsobem, *jakým* se věci dělaly a řešily. Jestliže obnova farnosti zabředává do potíží, pak to je způsobeno obtížností *procesu* spíše než obtížnosti samotného úkolu. Tyto obtíže jsou obtížemi, které mají kněží a farníci se spoluprací a se sdílením zodpovědnosti. Cíl obnovy farnosti je *v prostředcích*. Nejdůležitější je ono *jak*.

Dva typické modely počátků procesu obnovy farnosti

Zkušenost obnovy byla a je vždy v každé farnosti jedinečná a odlišná; zde neexistuje nějaká jednotná linie, kterou by měla sledovat každá farnost. Avšak tento proces není zas až tak zcela odlišný. Uprostřed té vší různosti toho, co ve farnostech naší diecéze během posledních deseti let probíhalo, jsme mohli postupně rozpoznat určité obecnější modely, které byly společné napříč farnostmi. Mohli jsme si tak nakonec pojmenovat dva modely či přístupy, které byly doposud typické pro oněch více než sto farností zapojených do procesu obnovy.

Jeden přístup je začít v malém, druhý pak začátek procesu iniciovat díky počátečnímu širokému záběru. Oba způsoby však začínají stejně, totiž s kněžími ustanovenými v oné konkrétní farnosti. Protože tento přístup k obnově farnosti není nikdy nijak vnucován, spolupráce s diecézními koordinátory v nějaké farnosti může začít jedině na pozvání pastoračního personálu oné farnosti. Proto prvním krokem je vždy setkání s příslušným farářem nebo se všemi kněžími zapojenými v pastoraci v příslušné farnosti společně nebo s celým farním pastoračním týmem (pokud jsou také farníci či případně řeholníci a řeholnice již zapojeni na této úrovni).

Tento kontakt s farním pastoračním týmem se může protáhnout i na několik setkání. Tato fáze procesu je skutečně pro celé jeho pokračování zcela klíčová, proto se vyplatí věnovat jí hodně času. Je zcela možné, že dotyční kněží třeba nikdy sami doposud pastoračně nespolupracovali s někým dalším. Hodně práce v této fázi může spočívat třeba jen ve snaze pomoci jim navázat osobnější vzájemné kontakty, povzbuzovat je ve vzájemném uznání jejich vlastních jedinečných přístupů k pastoraci a způsobů práce a v podpoře procesu postupného odkrývání a objevování společné vize a naděje pro dotyčnou farnost.

Pak je také třeba podrobně vysvětlit, o čem celý proces obnovy farnosti je, ujistit se, že každý dobře porozuměl klíčovým principům (obzvláště principu spolupráce) a přijal je za své a rozhodnout, jakým způsobem by bylo nejlépe začít. A právě v této fázi se farnosti většinou ubírají dvěma mírně odlišnými cestami.

Začátek v malém

Na jedné straně narazíte na farnosti, které začínají v malém. Obvykle to vypadá tak, že kněží nebo farní pastorační tým shromáždí malý počet farníků (mezi patnácti a třiceti) a společně s nimi se účastní kursu *Povoláni jménem* (podrobný popis je možné najít ve druhém svazku této knihy). Tito farníci mohou být zástupci různých farních skupin nebo se mohou účastnit prostě sami za sebe. Je sice dobré k účasti zcela otevřeně pozvat každého z farnosti, avšak v praxi se ukazuje, že pro přijetí takovéhoto pozvání je zásadně důležitý osobní kontakt.

Kurs *Povoláni jménem* je sérií šesti setkání zaměřených na základní témata povolání, společenství a poslání. Jeho účelem je usnadnit skupině účastníků dojít ke společné vizi a společně sdílenému porozumění procesu obnovy farnosti. Po skončení tohoto kursu se většinou najde menší skupina lidí (většinou tak mezi deseti a patnácti), která je ochotná pokračovat v setkávání se. Tato skupina kněží a farníků pak vytvoří jakousi „koordinační skupinu“ (‚core group‘), která je ochotna přijmout a sdílet zodpovědnost za celkovou starost o proces obnovy farnosti.

Další krok této skupiny pak spočívá v identifikování konkrétních potřeb farnosti. A to je okamžik, kdy se tento proces rozšiřuje, aby do něj mohl být zahrnut také hlas farnosti jakožto celku. Nejobvyklejší způsob, jak toho dosáhnout, je uspořádání farního shromáždění (viz praktické pokyny v druhém svazku). Tato shromáždění většinou začínají hledáním a pojmenováváním znamení naděje již přítomných ve farnosti a pokračují identifikováním potřeb farnosti a určováním priorit.

Pak mohou také být ustanoveny určité pracovní skupiny, které by se věnovaly jednotlivým oblastem potřeb. Tyto skupiny pak většinou začínají tím, že podstupují určitou formaci či praktický zácvik, které jsou třeba pro dosažení určité základní kvalifikace pro jejich práci. Oblastmi potřeb, které se většinou vynořují v každé farnosti jsou: liturgie, náboženské vzdělávání dospělých, péče o lidi v nouzi, služba mládeži, modlitba a podpora vzájemné komunikace ve farnosti.

Zatím je třeba, aby se i „koordinační skupina“ věnovala svému vlastnímu rozvoji. Je třeba např. rozhodnout, jaký způsob pracovní struktury zvolit (viz opět praktické rady v druhém svazku). To např. zahrnuje hledání nejvhodnější úrovně spolupráce a sdíleného rozhodování mezi kněžími a farníky a také

hledání nejvhodnějšího typu organizačních vztahů mezi „koordinační skupinou“ a ostatními skupinami ve farnosti.

„Koordinační skupina“ musí zároveň s věnováním pozornosti jejím vlastním potřebám také věnovat pozornost rozšiřování procesu obnovy v celé farnosti, a to tak, že se pokouší zprostředkovat zkušenost *spolupráce* a *podílu na společné vizi* co nejpraktičnějším a nejreálnějším způsobem pro co největší počet farníků. V tomto bodě „koordinační skupina“ se také potřebuje začít zabývat průběžným *hodnocením* celého započatého procesu.

Široký počáteční záběr

Na druhé straně existují farnosti, které začínají širokým počátečním záběrem. V tomto případě se kněží či farní pastorační tým rozhodnou zapojit celou farnost hned od počátku, obvykle prostřednictvím farního shromáždění. Některé farnosti, jakožto způsob jak ve farnosti iniciovat proces celkové obnovy, plánují farní misie následované pak farním shromážděním. Jiné zas vsadily na kurs *Povoláni jménem* uspořádaný pro velký počet lidí, což pak opět otevřelo cestu nastartovat proces obnovy se širokým záběrem.

Ať už je zvolen jakýkoli přístup, výsledkem je vždy to, že hned od počátku je zapojen a konzultován velký počet farníků. Poté, co jsou pak identifikovány konkrétní potřeby farnosti, lidé se mohou zajímat o zapojení v různých pracovních skupinách. Po příslušné formaci či praktickém zácviku se pak tyto skupiny mohou věnovat různým plánovacím iniciativám.

Během tohoto vývoje se nejspíše vynoří potřeba nějaké formy koordinační skupiny, která by měla přehled o celém rozvíjejícím se procesu. Ta se pak může postupně vyvinout do trvalé „koordinační skupiny“, která bude mít přehled o celkovém dění, bude se snažit integrovat a koordinovat jednotlivé skupiny a plánovat dopředu. Podobně jako v prvním případě, takováto skupina také bude muset věnovat pozornost své vlastní pracovní struktuře, svým vztahům s ostatními skupinami, otázce rozšíření procesu do celé farnosti a otázce jeho průběžného hodnocení.

Shrnutí

Toto jsou tedy dva typické modely či přístupy. V žádné farnosti to nebude přesně tak, jak jsem tady popsal, avšak každá farnost se bude nejspíše moci více méně ztotožnit s jedním či druhým modelem. Avšak tyto dva modely vykazují hodně společného. Oba zahrnují nějakou formu spolupracující skupiny, která přijímá celkovou zodpovědnost za proces obnovy ve farnosti. V obou modelech je, dříve či později, konzultována celá farnost. A v obou přístupech se to, čemu je třeba věnovat, objevuje postupně v procesu vzájemného naslouchání si.

Dublinská diecéze zahrnuje širokou škálu farností, od farností ve vnitřním městě, přes vzkvétající či živořící předměstské farnosti až k farnostem venkovským. Z toho plyne, že farnosti naší diecéze žijí v situacích v mnoha aspektech velmi rozličných (ať už se to týká skupinové morálky, místní dostupnosti pastoračních materiálů či pastoračních odborníků, či církevního profilu).

Nicméně vždy se zde najdou tyto společné typické znaky probíhajícího procesu obnovy. To proto, že důraz zde není na nabídku či provádění nějakých bez kontaktu s konkrétní realitou předem vymyšlených programů, ale na pomoc místním lidem v přemýšlení o jejich vlastní situaci. Na základě doposud udělaná zkušenosti se zdá, že takto nastartovaný proces se pak ubírá jednou z výše nastíněných cest.

POČÁTEK PROCESU OBNOVY FARNOSTI – DVA TYPICKÉ MODELY

Pozvání farnostní

↓

Setkání s kněžími či pastoračním týmem

Malá skupina farníků a kněží
- zástupci skupin nebo osobní pozvání

↓

Kurs *Povoláni jménem*
- sdílená vize

↓

Formace „koordinační skupiny“
- farníci, kněží, řeholníci
- sdílená zodpovědnost za proces obnovy

↓

Identifikace potřeb
- farní shromáždění
- farní průzkum
- cvičení v naslouchání

↓

Pracovní skupiny
- reakce na konkrétní potřeby (liturgie, vzdělávání, péče o potřebné, komunikace, mládež, atd.)
- formace a zácvik

Konzultace celé farnosti
- farní misie
- farní shromáždění
- farní průzkum
- kurs *Povoláni jménem*

↓

Identifikace potřeb
- provizorní plánovací skupina

↓

Pracovní skupiny
- reakce na konkrétní potřeby (liturgie, vzdělávání, péče o potřebné, komunikace, mládež, atd.)
- formace a zácvik
- různé iniciativy

↓

Potřeba koordinační skupiny
- integrace různých iniciativ
- celkový přehled
- plánování

„Koordinační skupina“
- reflexe
- celkový přehled
- koordinace
- vlastní rozvoj

↓

Práce na základě vyvstalých skutečností
- pracovní struktury „koordinační skupiny“
- rozšíření zapojení dalších farníků
- zhodnocování procesu

Pět obecnějších klíčových vhledů

V následující části bych se chtěl nyní věnovat poznatkům o procesu obnovy farností, které jsme získali na základě naší zkušenosti za posledních deset let. Učení se na základě zkušenosti je jednou z charakteristických známek celého procesu. Proto se zde také chceme podělit o *pět určitých vhledů* či principů objevených na základě našich zkušeností z dublinské diecéze. Tím nechci říci, že by tyto vhledy byly platné jen pro Dublin, ale že prostě vyvstaly jakožto určité specifické aspekty obecnějšího procesu obnovy farností, jak v našich podmínkách byl přijat a pochopen.

Nový způsob chápání farnosti: Misijní rozměr

Prvním vhledem je skutečnost, že obnova farnosti je zakotvena v ‚misijním smýšlení', což znamená, že je podstatnou součástí misijního poslání církve. Termín ‚nový způsob myšlení' užil papež Pavel VI. když inicioval proces vedoucí k novému Kodexu kanonického práva na počátku sedmdesátých let. Tento termín (v latině *novus habitus mentis*) zde zřejmě odkazuje k duchu Druhého vatikánského koncilu. Avšak v jistém smyslu byl tento termín také ‚dán k dispozici', aby byl jeho smysl objeven těmi, kteří se pustí do zkoumání celé jeho hloubky a šířky. To neznamená totéž, jako kdybych řekl, že tento termín může znamenat cokoli, co si lidé usmyslí, že by měl znamenat. Chci tím říci, že tato fráze intuitivně vyjadřuje určitou hlubší pravdu a že tato intuice je otevřena dalšímu prozkoumávání a zpracování.

Jedním způsobem, jak je možné s touto intuicí pracovat, je přemýšlení nad procesem změny. Zkušenost změny je hluboce přítomna v tom, jak prožíváme církev v několika posledních desetiletích. Avšak změna není prostě něco, co potkalo církev. Je to něco, co se děje uvnitř každého z nás. V tomto smyslu se jeden farář vyjádřil, že dospěl k přesvědčení, že „jediná osoba, kterou mohu změnit, jsem já sám". A právě toto je ve skutečnosti úhelným kamenem obnovy farnosti – změna, která se děje v jednotlivcích zapojených do procesu obnovy, změna, na které kriticky závisí životnost celého procesu.

Výraz ‚nový způsob myšlení' se vztahuje právě k této změně a budeme se mu více věnovat v první části tohoto svazku. Tam je tento rozměr představen jako něco, co se podstatně točí kolem tématu ‚misie' či ‚poslání'. Obnova farnosti, tak jak byla pochopena v dublinské diecézi, požaduje po každém z nás, abychom o farnosti uvažovali v rozměru ‚misie'. Slovo ‚misie' není samozřejmě mnoha farnostem cizí. Vždyť i u nás existují ‚farní misie' a v našich kostelích se modlíme ‚za misie'. Avšak tento pojem je pro nás přeci jen ‚cizím' v tom smyslu, že misijní dílo bylo a je chápáno jakožto něco co se vztahuje *pouze* na misionářskou práci v cizích zemích.

Chápat *svoji* farnost *prvotně* v rozměru misie znamená chápat ji o hodně jiným způsobem než doposud bylo obecně zvykem. Tato změna, která je požadovaná po našem způsobu myšlení, je velmi významná a nesmí být podceněna. Je pak základem pro nový způsob života ve farnosti a pro zcela konkrétní přehodnocení a nové nasměrování investovaného času a energie. Ačkoli tato transformace našich myslí není vůbec snadno dosažitelná, je zcela podstatná pro úspěch jakékoli obnovy.

Sloužící farnost

Druhý vhled se točí kolem cíle obnovy farnosti a kolem kritérií jejího úspěchu. Myslím, že nejlépe to lze vyjádřit častěji používaným pojmem ‚sloužící farnost'. Opět chci zdůraznit, že toto pojetí není nějakou dublinskou specialitou, ale že během rozvoje procesu obnovy farností v diecézi získalo velmi jasné kontury.

Farnost služeb

Na základě zkušenosti je zřejmé, že mnozí kněží a pastorační pracovníci jsou spokojeni s tím, co bychom mohli nazvat ‚farností služeb', čili farností nabízející širokou škálu různých pastoračních a sociálních služeb. Pro tyto lidi právě takováto farnost představuje typ úspěšné farnosti. Takovýto styl farnosti je zároveň také něčím, k čemu mnozí jiní, třeba žijící ve farnostech s menší mírou aktivit, vzhlížejí jako k příkladu hodnému následování. Ve ‚farnosti služeb' je farní život velmi dobře organizován, probíhá tam spoustu nejrůznějších aktivit zaměřených na nejrůznější druhy lidí a nejrůznější typy potřeb, do provádění těchto služeb (ať už na rovině farnosti nebo místní obce) je tam zapojeno mnoho jednotlivých ‚služebníků'.

Avšak zkušenost také ukázala jistou nespokojenost s tímto typem ‚farnosti služeb'. Ne že by bylo samo o sobě špatné, že se tam toho tolik děje a že je to tak dobře zorganizováno, zvláště když přihlédneme k tomu, že mnohé farnosti nemají ani to. A přeci, zatímco se zdá, že všechno probíhá tak hladce, je tam zároveň také přítomný jakýsi „spodní proud" nespokojenosti, jakýsi pocit, že cosi schází, přesto že je vše tak dobře „ušito".

Zčásti to má co do činění s oněmi 100% tvořícími farnost. Je to pocit, že dokonce i velmi úspěšná ‚farnost služeb' nechává mnohé členy Božího lidu nezasažené. Je to pocit, že příliš mnoho aktivit je soustředěných kolem kostela či fary, a proto neschopných oslovit mnohé, kteří nepřijdou do kontaktu s „viditelnou" farností.

Je to také pocit fragmentace, pocit jakési přílišné roztříštěnosti či rozškatulkovatelnosti farního života. Možná, že v takovéto farnosti se děje mnoho věcí, avšak bez přílišné komunikace či koordinace mezi jednotlivými aktivitami. Všechno má svoji příslušnou malou přihrádku a často je zde pociťován nedostatek celkového účelu a směru. Hudba při mši je povznášející, pomocníci přinášejí přijímání nemocným, farní ekonomická rada funguje skvěle, atd. Avšak jakou vizí je toto vše inspirováno?

Ne bez souvislosti s tímto doposud načrtnutým obrazem, ‚farnost služeb' je ve skutečnosti velmi kompatibilní s pokračujícím ‚hierarchismem' ve farnosti. Hodně se toho může dít, avšak kněz může i přesto stále všechno řídit sám a „tahat za provázky". Pravděpodobně zde také u mnohých bude velmi slabý pocit „spolupodílnictví" na procesu života a služby farnosti. V takovéto farnosti se může stát, že tam ve skutečnosti vůbec neexistuje jakákoli spolupráce. To, co se na první pohled zdálo, že je ‚církví Božího lidu', se nakonec při bližším zkoumání prokáže být něčím zcela jiným. Občas, když je pak kněz přeložen a nahrazen jiným, se pak stane zjevným, jak hodně z těchto aktivit záviselo na něm a jen na něm samotném.

Sloužící farnost

Tento typ reakcí nás vedl k plnější a hlubší formulaci cíle obnovy farnosti ve smyslu služby *všech členů* Božího lidu ve farnosti (více se tomuto rozměru budeme věnovat v kapitole osm a devět). Tím je míněno, že za ‚úspěšnou' považujeme tu, kde všichni členové Božího lidu více a více vstupují do dobrodružství být Kristovými učedníky ve svém běžném, každodenním životě.

To ovšem neznamená, že každý musí být zapojen do nějaké farní skupiny nebo pověřen nějakou oficiální službou ve farnosti. Znamená to, že všichni členové Božího lidu ve farnosti budou mít pocit, že jsou vítáni a že jsou zde doma. Znamená to, že se všichni budou cítit být povzbuzeni žít svoji křesťanskou víru uprostřed okolností svého každodenního života. Znamená to, že jejich „chození do kostela" bude sytit jejich život učedníků. Všechny jednotlivé „služby" a všechen důraz na komunitní rozměr vedení farnosti jsou pak ve službě tohoto základního cíle.

V jistém smyslu se toto vše zdá být zcela zřejmé. Avšak bylo by třeba se blíže podívat, kolik farností chápe úspěch právě v rozměru ‚farnosti služeb'. Bylo by třeba se pak také podívat, kolik knih o pastoraci napřed tvrdí, že každý v Božím lidu je povolán ke službě, a pak pokračují v popisu pastorace ve smyslu veřejného, oficiálního typu pastoračních služeb ve farnosti, ve kterých většina Božího lidu nebude nikdy zapojena.

Jinými slovy, ústřední důraz na ‚sloužící farnost' vyjadřuje vhled do pochopení toho, co znamená ‚být zapojen' ve farnosti či ‚mít podíl' na službě farnosti. Být zapojen neznamená v první řadě vyvíjet nějakou aktivitu. Znamená to především integraci víry a života. Znamená to prožívat, že někam patřím.

Spolupráce jako základní styl

Třetí vhled do nového způsobu chápání farnosti se týká způsobu, jakým farnost praktikuje své poslání vycházet vstříc celému Božímu lidu. Jde zde o rozměr, který je vyjadřován termíny jako ‚partnerství', ‚sdílená zodpovědnost', ‚spolupráce' a ‚participace'. Nový způsob myšlení je vyjádřen v tomto novém způsobu konání a přebývání pospolu ve farnosti.

Během procesu obnovy farností v dublinské diecézi se postupně začalo ukazovat, že obnova farnosti závisí na tom, jak se farníci a kněží učí být pospolu novým způsobem (tento rozměr je rozebírán podrobněji v kapitole deset). A opět i zde je požadovány nové způsoby myšlení jak u farníků, tak u kněží.

V minulosti byli kněží a farníci „spolu“ ve farnosti jiným způsobem. Tento způsob znamenal, že kněží a pouze oni nesli zodpovědnost za celou farnost. Aniž bych se nyní chtěl vyjadřovat k tomu, jak dobře či špatně to v minulosti fungovalo, je třeba konstatovat, že tento čas již minul.

Tento nový způsob spolupráce či sdílené zodpovědnosti je tím, k čemu poukazuje dnešní moudrost jako k cestě dopředu pro naše farnosti. Sdílená zodpovědnost za budoucnost farnosti znamená, že společenství a vzájemný vztah mezi farníky a kněžími bude jiné než jsme byli dříve zvyklí. Jak to vyjádřil jeden z farníků, kněží musí mluvit s farníky novým způsobem; farníci musí mluvit s kněžími novým způsobem; kněží musí mluvit s kněžími novým způsobem; a farníci musí mluvit s farníky novým způsobem.

V tomto novém přístupu kněží a farníci společně rozmlouvají o těch nejpodstatnějších věcech ve farnosti. Avšak to nepřijde samo sebou a není to pro mnohé vůbec lehké. I toto je oním *novus habitus mentis*, novým způsobem myšlení, a je to odlišné od toho, na co jsme byli zvyklí v minulosti. Znamená to pomalu a citlivě rozplétat a novým způsobem „tkát“ jemnou strukturu našich vzájemných vztahů coby kněží a farníků. Tomuto všemu se budeme podrobněji věnovat ve druhé části tohoto svazku.

Úspěchy a neúspěchy

Myslím, že na tomto místě bude vhodné říci něco o tom, jaký konkrétní vliv má takto prožívaný proces obnovy na jednotlivé farnosti. Toto místo je zvlášť vhodné, protože nejdůležitější rozdíly, klíčové úspěchy či neúspěchy, mají co do činění právě s tématem spolupráce.

Zatímco většina farností v dublinské diecézi se nějakým způsobem cítí být zavázány podporovat proces obnovy, pokrok je velmi pomalý. Hledání či dokonce realizace některých odpovědí na velké výzvy jako je třeba vyjití vstříc nepraktikujícím či služba mládeži je stále v plenkách a celý proces je navíc velmi dlouhodobá záležitost. Většina energie byla doposud, pochopitelně, investována do snahy usnadnit změnu myšlení a přístupu u těch, kteří se již nějakým způsobem angažují, jak u farníků, tak u kněží.

V této oblasti se udělal velký pokrok. Tam, kde proces obnovy úspěšně nastartoval, jak farníci, tak kněží vždy mluví o tom, jak je zkušenost spolupráce proměnila. Farníci mluví o tom, že našli svůj hlas, že v sobě objevili sebedůvěru přijít s nějakou iniciativou či převzít vedení nějaké aktivity, že se začali cítit být spoluodpovědní za poslání církve. Kněží pak zmiňují, že skrze tento proces prožívají utvrzení a povzbuzení a že takto přijímají novou energii. Také často mluví o proměně v jejich prožívání kněžství.

Navíc lidé pak také mluví o nové životnosti ve farnosti. Je zde přítomný pocit, že se děje něco nového. Lidé si toho všímají např. v nové kvalitě liturgie, v nové atmosféře pohostinnosti, v obnoveném pocitu péče, v lepší komunikaci a v jiných nových iniciativách. Nad to všechno, tam, kde je duch spolupráce skutečný, tam se tento duch postupně rozlije do celé farnosti, takže lidé zažívají, že zde znovu rodí ‚všeobecná církev‘, tj. církev otevřená všem.

Co se týče neúspěchů, ty (jak už jsem se zmínil) mají z velké části co do činění opět s kvalitou spolupráce. Neúspěchy jsou téměř pokaždé způsobeny nějakou neschopností nebo neochotou přijmout onen nový způsob myšlení a zařídit své jednání podle něj. Tyto neschopnosti mohou být opět záležitostí jak kněží, tak lidí ve farnosti (v kapitolách devět a deset budeme zkoumat důvody, které to často zapříčiňují).

Nicméně je třeba, jakkoli to může znít hrozivě, podtrhnout skutečnost, že tou největší jednotlivou příčinou neúspěchu obnovy farnosti je kněz blokující tento proces. Zatím se nestalo, že by se tento proces zastavil v nějaké farnosti, kde kněží byli otevřeni spolupráci.

PROCES ZAKOŘENĚNÝ V MÍSTNÍ SITUACI

Čtvrtý vhled se týká ‚procesu‘. Toto téma se táhne jako červená nit oběma svazky této knihy. Nejpodrobněji se jím budeme zabývat v kapitolách jedenáct a dvanáct prvního svazku a v páté části oddílu *Koordinační skupina a obnova farnosti* ve druhém svazku. To, ce zde chci vyjádřit, je často poměrně obtížně definovatelné a vysvětlitelné. Avšak právě důraz na proces je něčím, bez čeho je obnova farnosti nemyslitelná. Jestliže se podaří tento posun ve způsobu myšlení směrem k pochopení obnovy farnosti jako *procesu*, pak farní obnova vzkvétá.

Na tomto místě bych chtěl znovu zmínit onen příznačný okamžik na počátku současné obnovy farností v dublinské diecézi. Po nějakém čase zkoumání a prověřování bylo rozhodnuto, že pro naše podmínky

nebudeme adoptovat jakékoli z oněch v mnohých ohledech skutečně výborných programů, které byly vyvinuty v zahraničí. Místo toho tyto počáteční konzultace odkryly a pojmenovaly priority partnerského zapojení laiků a jmenování pastoračních poradců, kteří by tomuto zapojení napomáhali na všech úrovních farního života.

Jinými slovy, místo toho, aby navrhovala či nějak vnucovala jeden program obnovy všem farnostem, diecéze spíše začala nabízet pomoc každé farnosti iniciovat její vlastní proces obnovy a vytrvat v něm. Jedinou podmínkou této pomoci byl souhlas s podporou právě onoho základního rozměru, který byl zdůrazněn již při počátečních konzultacích: partnerského zapojení laiků, které by umožnilo aktivní zapojení členů Božího lidu do pastorace a nalezení jim patřícího místa v poslání církve. Pak již každá farnost mohla, s vnější pomocí či bez ní, hledat svojí vlastní a jedinečnou cestu kupředu.

Když pak farnosti postupovali v procesu obnovy v tomto duchu, objevovaly se, jak by se dalo očekávat, určité vzájemné podobnosti. Avšak mnohem příznačnější než tyto podobnosti je ona jedinečnost, které se také začala vynořovat a která je zakořeněna v respektování místních podmínek každé jednotlivé farnosti. Obnova se tak stává původním a stálým procesem, čehož by se, jak já to vidím, adoptováním jakéhokoli předem připraveného programu obnovy nikdy nedosáhlo. Každá jednotlivá farnost si tak přivlastní svoji jedinečnou cestu obnovy a tato obnova pak má charakter organického růstu.

Nakonec hlavním tématem obnovy farnosti nejsou nějaké programy, ale živí lidé. Obnova farnosti nespočívá v následování nějakých prošlapaných cest, ale v tom, že lidé z farnosti společně rozlišují, jaká cesta vede kupředu právě pro jejich farnost. Na této cestě pak samozřejmě budou používat také všechny možné programy, avšak jakožto část jim vlastního a jedinečného procesu.

Toto rozlišení mezi procesem a programem nejspíše nebylo vynalezeno v Dublinu, avšak právě tento důraz se stal jedním z nejcharakterističtějších aspektů naší zkušenosti. Je však také pravdou, že zde existuje také celkem velké množství jednotlivých v pastoraci zapojených osob, skupin či úřadů, které myslí převážně v rozměrech programů spíše než procesu. Často právě dialog s těmito zástupci programového přístupu umožnil těm, kteří se začali angažovat v obnově farnosti, hlouběji pochopit ústřední důležitost tohoto důrazu na proces.

Farní ‚koordinační skupiny' a ‚pastorační rady farnosti'

Právě toto místo je vhodným kontextem pro malý komentář o vztahu ‚koordinačních skupin' vzniklých z tohoto procesu a klasických ‚pastoračních rad farnosti' (našich ‚farních rad'; pozn. překl.). Je zajímavým postřehem, že farnosti, které jsou zapojeny do procesu obnovy v dublinské diecézi, jen velmi zřídka (pokud vůbec někdy) se rozhodnou založit oficiální ‚farní radu' či ‚pastorační radu'. Tato skutečnost kontrastuje s cestou, která byla zvolena v jiných diecézích. Zdá se mi, že tento kontrast je třeba přičítat právě našemu důrazu na proces.

Samozřejmě, že existují velké podobnosti mezi koordinačními skupinami a pastoračními radami. Obojí skupiny jsou složeny z kněží a farníků. Obojí jsou srovnatelně velké. Úmyslem obojích je být vyjádřením spoluodpovědnosti všech za život ve farnosti. Obojí fungují v duchu spolupráce.

Avšak existují zde také rozdíly a ty mají co do činění s originálním charakterem procesu obnovy farností v dublinské diecézi. Jestliže je obnova cestou sdílené zodpovědnosti chápána jako postupně se rozvíjející proces zakořeněný v místních podmínkách, pak jednotlivé kroky tohoto procesu jsou určovány samotnou farností během této cesty. Může se zcela dobře stát, že se pak vynoří nějaké obecněji platné formy, například to, že většina farností nakonec zformuje nějakou koordinační skupinu. Avšak předpovídat neznamená ještě předpokládat; každá farnost sama za sebe rozhodne, jak postupovat dále.

V protikladu k tomu, jestliže je založena oficiální pastorační rada, její konečná podoba je často dána již předem. Často je předem určena do velkých podrobností – např. že se pastorační rada má skládat se zástupců různých skupin ve farnosti, že její předsedou je farář, že se má držet určitých struktur či procedur apod. Tento důraz na předem danou strukturu platí v trochu větší míře o farních radách než o pastoračních radách.

Pozn. překl. Autorem zde používaný termín ‚pastorační rada' pochází z Kodexu kanonického práva a je v české církevní provincii zcela zaměnitelný s běžnějším termínem ‚farní rada'. V Irsku se oproti tomu termín ‚farní rada' pojí spíše se skupinu lidí, která je „k ruce" panu faráři a (spolu s povinnou „finanční

radou“) mu pomáhá v převážně technické a organizační správě farnosti a kostela. Termín „pastorační rada“ se pak zde začal prosazovat teprve později jako projev důrazu na společné pastorační plánování a spoluzodpovědnost laiků za pastoraci.

Každý z těchto dvou důrazů, jak důraz na strukturu, tak důraz na proces, má své přednosti a své slabiny. Jestliže zdůrazníme strukturu, může to projasnit cíl a účel celého podnikání, avšak příslušná skupina může nakonec zjistit, že veškerou svoji energii spotřebovala na plnění různých administrativních a procedurálních povinností, nebo dokonce na mocenské spory. Jestliže zdůrazníme proces, může to lidem v příslušné skupině pomoci zůstat zaměřeni na ústřední důležitost vize a spolupráce, avšak na druhé straně to zas někdy může skončit u velmi vágních obrysů a u pocitu nespokojenosti plynoucímu z nevyjasněného směru.

Je však pravda, že tyto potíže mohou být přeháněny. Určité řešení je snad možné nalézt v principu, že proces předchází strukturu. Zkušenost ukazuje, že prioritou je správně uvést do pohybu proces a vidět v něm příležitost pro vzájemné učení se spolupráci. Jakmile to bude fungovat dobře, otázka po stálejších strukturách se pak může vynořit v pravý čas.

Diecézní rozměr

Pátý vhled pojednává o určité ‚vnější‘ dimenzi obnovy farnosti. Obnova farností v dublinské diecézi je *diecézní* aktivitou či projektem. To znamená, že je zde přítomna jistá ‚mimofarnostní rovina‘ procesu obnovy, která by zde nebyla takto přítomna, kdyby každá farnost procházela tímto procesem zcela samostatně. Zkušenost, kterou jsme až doposud učinili, potvrzuje ústřední důležitost této dimenze pro podporu obnovy v jednotlivých farnostech.

Koordinátoři

Především je zde důležitost diecézí na plný úvazek zaměstnaných koordinátorů pověřených prací na podpoře procesu obnovy farností. Tato jmenování jsou konkrétním vyjádřením rozhodné podpory, kterou tak diecéze tomuto procesu vyjadřuje. Z hlediska farností se tito koordinátoři jeví být klíčovým faktorem pro iniciaci a pokračování příslušných procesů.

Velmi mnoho farností by nejspíše bez pomoci koordinátorů uvízlo někde na cestě. Jakožto někdo, kdo je zároveň ‚uvnitř‘ i ‚venku‘ je často koordinátor znamením naděje pro farnost, někým, kdo povzbuzuje lidi k pokračování v cestě, často tím, že s nimi může sdílet zkušenosti jiných farností a v kritických momentech zprostředkovávat kontakt s pastoračními materiály a odborníky.

Nedávno mě velmi oslovilo, když jsem slyšel o jedné irské firmě, která zaměstnává pět lidí, jejichž jediným úkolem je *usnadňovat procesu změny* probíhající ve firmě a v jejích zaměstnancích. Tento popis se dobře hodí i na koordinátory. Jestliže si připomeneme to, co jsem již dříve řekl k tématu změny, mohu dodat, že koordinátor v tomto pojetí je člověk, jehož přítomnost se ukázala být rozhodující pro usnadnění změny v přístupu kněží, pastoračních farních týmů i farníků k pastoraci a v jejich posunu k novému způsobu myšlení.

Pastorační odborníci

Za druhé je zde třeba zmínit důležitost pastoračních odborníků či poradců, se kterými koordinátor zprostředkovává farnosti kontakt. Tito odborníci z vnější pomáhají farnostem reagovat na potřeby, které se postupně vynořují a farnost sama koordinátorovi navrhuje, koho by právě pro jakou oblast potřebovala zprostředkovat. Doposud byli nejvyhledávanějšími odborníky lidé s katechetickými schopnostmi v oblastech jako je náboženské vzdělávání dospělých, liturgie a spiritualita. Avšak i lidé zkušení v usnadňování a provázení skupin a práce v malých skupinách začali být víc a víc „v kurzu“.

Když se koordinátoři a další pastorační odborníci začali angažovat ve farnostech, brzy se ukázala jasná spojitost mezi kvalitou těchto lidí a kvalitou reakce na jejich službu v příslušné farnosti. Nejdůležitější kvality těchto odborníků příležitostně sloužících jednotlivým farnostem, které mám teď např. na mysli, jsou jejich kompetence a profesionalismus v oboru, kterým se zabývají, a jejich schopnost pracovat v souladu s procesem a filozofií obnovy farností.

Díky rozvoji příslušné dynamiky založené na propojení vnitřních procesů probíhajících ve farnosti s pohledem z vnějšku a díky pomoci správně vybraného odborníka, který lidem ve farnosti pomáhá

nabídnout se pro spolupráci ve společné službě farnosti, lidé se *skutečně* začali zajímat a angažovat. Někdy to byl třeba jen určitý omezený počet lidí, ale vždy se ukázalo, že to byl počet dostatečný.

Dnes je všeobecně více a více pociťována potřeba jmenování laiků pracujících na plný úvazek pro pastorační službu v církvi. Jednou z možných reakcí na dnešní situaci je naříkat nad nedostatkem takto jmenovaných a zaměstnaných laiků. Jinou reakcí je vidět v těchto na plný úvazek zaměstnaných koordinátorech a dalších odbornících, kteří jsou farnostem k dispozici, určitý velmi významný krok směrem, který je mnohými tak toužebně vyhlížen.

Pastorační materiály

Za třetí, jestliže proces obnovy farností je přijat diecézí jako celkem, začnou být k dispozici materiály, které by neexistovaly, pokud by každá z farností pracovala samostatně nezávisle na sobě navzájem. Druhý svazek této knihy předkládá pastorační materiály, které až doposud byly vyvinuty v dublinské diecézi.

Tyto prográmky nebyly vymyšleny v nějakém vakuu, avšak vznikly jakožto odpověď na konkrétní potřeby vyvstalé v jednotlivých farnostech. Proto jsem zcela zakořeněné v tom, co se děje ve farnostech a co je jimi požadováno. Tyto materiály tedy mají kvalitu toho, „co se osvědčilo“.

Jedním z významných aspektů těchto prográmků či kurzíků je jejich flexibilita. Protože lidé, kteří tyto materiály připravují, jsou v živém kontaktu s procesem a filozofií obnovy farností, mohou přizpůsobit tyto pastorační materiály situaci jednotlivé konkrétní skupiny. Tato flexibilita opět osvětluje ústřední význam ‚procesu‘.

Vzájemná podpora

Totéž se samozřejmě může stejně dobře stát v diecézi, kde obnova iniciovaná původně několika jednotlivými farnostmi se rozšíří tak, že postupně získá charakter celodiecézního hnutí. Jak praví staré irské rčení: *Ní neart go cur le cheile* – síla se rodí ze vzájemnosti. Tato pravda se potvrzuje, jestliže se některá jednotlivá farnost učí duchu spolupráce. Potvrzuje se však mnohonásobně, jestliže se na cestu obnovy vydá celá diecéze.

To totiž především znamená, že žádná farnost není na této cestě sama. Tak mnozí z těch, kteří usilují o obnovu v církvi, se zdají být osamocenými vojáky v poli. Jejich izolovanost na ně doléhá a ztěžuje jim uchovávat si vůbec nějakou naději. V protikladu k tomu velké povzbuzení vznikne, jestliže se farnosti snaží o cestu ke společnému cíli. Oblastní týmy zde hrají ústřední roli tím, že prostě zprostředkovávají kontakt mezi jednotlivými farními skupinami a vytvářejí příležitosti a prostor pro jejich vzájemné setkávání.

List k Židům poté, co vypočítá příklady víry Abrahama, Mojžíše a mnohých dalších po nich, pokračuje: „Proto i my, obklopeni takovým zástupem svědků, odhoďme všechnu přítěž i hřích… a vytrvejme v běhu, jak je nám uloženo“ (Žd 12,1). Podobně i v průběhu procesu obnovy farnosti, jestliže lidé objeví a prožijí, že jsou součástí velkého zástupu, podivuhodně je to pozdvihne.

Toto vše je o to více důležité, jestliže uvážíme, že úspěch se nedostaví rychle nebo nějakým výrazným způsobem. Každý, kdo se dal na cestu spolupráce, ví, jak povlovný proces to je a jak obrovské mohou být překážky. Chce to čas, než se lidé naučí pracovat společně a dospět k nějakému společnému zaměření. A vyžaduje to spoustu práce, než se podaří zasáhnout celou farnost. Chce to odvahu pokračovat v cestě, jestliže je odezva minimální. Je to tvrdé být hozeni zpět, jestliže se změní farář či pastorační personál a nový pastýř přestane tento proces podporovat. Vyžaduje to trpělivost vytrvat, jestliže výsledky se nedostaví moc rychle.

A právě za takovýchto okolností je velikou podporou, jestliže máme příležitost setkat se s lidmi z jiných farností a objevit, že jsou s námi na téže lodi. Občas se potíže přestanou jevit tak hrozivě, jestliže objevíme, že stejné potíže má také někdo jiný. Toto je opakovaná zkušenost v dublinské diecézi, že jestliže se farní skupiny při nějaké příležitosti setkají a jestliže se tam dělí o své vlastní zkušenosti s druhými, energie, která se tak vytvoří, vždy každému umožní odejít domů s novým rozhodnutím a novou trpělivostí pro vytrvání v pokračování v tak povlovném procesu.

Sdílená moudrost

Kromě této prosté vzájemné lidské podpory je zde také možnost sdílet společnou moudrost, jestliže také jiné farnosti postupují podobnou cestou. Jestliže se dělíme o vlastní společné zkušenosti s procesem obnovy v našich farnostech, může to být příležitost pro získání nových vhledů, protože se farnosti takto učí z úspěchů a neúspěchů druhých. Dokonce i když jsou naše zkušenosti odlišné, právě tento kontrast může být příležitostí pro mnohem jasnější porozumění své vlastní situaci. A dokonce i když se některé farnosti třeba ani fyzicky nesetkají, jedním z úkolů koordinátorů je čerpat ze zkušenosti jiných farností, aby se třeba zabránilo opakování stejných chyb a aby se tak mohly vybrat ty lepší z mnohých možných cest kupředu.

Nic z toho, co zde bylo řečeno, nechce tvrdit, že by se farnost nemohla nikam vydat sama. Samozřejmě, že mohla. Výše zmíněné zkušenosti spíše chtějí navrhnout, že jestliže přemýšlíme o procesu obnovy farnosti, uděláme dobře, když o něm budeme přemýšlet spíše jako o něčem, je záležitostí diecéze jako celku, než jen jako o něčem, pro co se rozhodnout jednotlivé farnosti. Jestliže je totiž tento proces obnovy přijat diecézí jako celkem, je pak celá záležitost proměněna v něco na zcela jiné kvalitativní rovině.

Výhled

Vzdálenost, kterou jsme ušli

Znovu a znovu se na setkáních obnovy farností objevují hlasy farníků, které vyjadřují starost ohledně „mládeže“ a „lidí na okraji“. Tito lidé takto ukazují, že si jsou velmi dobře vědomi velkých výzev předkládaných dnešní církvi. Postupující odliv lidí, především mladých lidí, z církve vrhá stín na její budoucnost.

Jestliže bychom poměřovali úspěch procesu obnovy farností pohledem na tuto oblast, zdá se, že zde bylo doposud dosaženo velmi málo. Avšak já zvažuji, zda to není trochu nefér způsob měření úspěchu. Jestliže se podíváme zpět na těch deset let od doby, kdy byl současný proces v dublinské diecézi inicializován, můžeme vidět, že jsme ve skutečnosti ušli hodně velký kus cesty. Nejvhodněji bychom to snad mohli vyjádřit tak, že řekneme, že učiněný pokrok je skromný, ale pronikavý.

Díky tomuto ohlédnutí je jednoznačné, že obnova farností v naší diecézi měla zatím co do činění s těmi, kteří jsou *stále* nějak angažováni v životě farnosti, ať už to jsou laici či kněží. Jak znovu a znovu vysvítalo v předchozích kapitolách, změna způsobu myšlení a přístupu k pastoraci, která je požadována od těch, kteří jsou stále ještě angažováni, je obrovským nárokem sama o sobě. Vyžaduje dlouhý čas, dokonce mnohé roky. Po deseti letech je právě toto onou ústřední záležitostí, která musí být mnohými ještě zpracována.

Je nyní zcela zřejmé, že obnova farností je dlouhý, trvalý proces. Je třeba, abychom se naučili přemýšlet ne v rozměrech měsíců či let, ale v desetiletích. Je také celkem jasné, že jsme stále ještě v na začátku. Hodně z doposud investované energie bylo nasměrováno k navyknutí si principu spolupráce.

Teprve poté, co se tento duch spolupráce stane něčím samozřejmým, se může nějaká skupina plodně začít zabývat oněmi širšími výzvami misie a evangelizace. Možná nejpřesnějším zhodnocením současné situace v dublinské diecézi by bylo konstatování, že princip spolupráce je zde postupně víc a šířeji přijímán; že by to nemělo dlouho trvat, než bude přijat zcela obecně; a že tam, kde byl přijat, začínají farnosti reagovat na výzvu ‚nové evangelizace‘.

Tendence do budoucna

Viděno z této perspektivy, to, co bylo prezentováno v předchozích dvanácti kapitolách, je prostě směrovkou, ukazující zpět na cestu, kterou jsem doposud ušli. Za deset, dvacet či třicet let budou napsány velmi odlišné knihy o budoucím vývoji, který může být dnes těžko předvídán. Avšak zároveň můžeme již nyní zaregistrovat některá znamení, která by mohla naznačovat, jaké by mohly být další etapy tohoto procesu.

Tato znamení mají především co do činění s onou nepopřitelnou skutečností, že obnova farností, tak jak byla prezentována v této knize, je postupně přijímána jako cesta kupředu více a více farnostmi. Důsledky

této skutečnosti jsou pociťovány především ve dvou oblastech: v oblasti řízení diecéze a v oblasti ustanovování a jmenování pastoračních odborníků do pastorační služby v diecézi.

Diecéze

Co se týče diecéze, je jasné, že obnova farností vstupuje víc a víc do centra řízení diecéze a diecézního plánování. Zatímco byl tento proces iniciován „shora“ v polovině osmdesátých let, pohyb k obnově farností zároveň vyrůstal i „zdola“, ze samotných farností. Jak postupně zrál, byl také potvrzován svým ovocem. A toto se pak znovu stává příležitostí pro novou iniciativu shora, z diecéze jako celku.

Jednou z ilustrací této vzájemné interakce zdola vyrůstajícího procesu a shora vycházejících podpůrných akcí je oblast diecézních jmenování a pověření ke službě. Ve farnostech je často vyjadřovaná obava, že proces obnovy by mohl klopýtat či dokonce i ztroskotat, pokud by se změnilo pastýřské obsazení farnosti. Tyto obavy jsou důvodem k přemýšlení pro ty, kdo jsou zodpovědní za jmenování farářů. A zde je třeba konstatovat, že právě v této oblasti je možné vypozorovat určitá znamení, že tyto obavy došly sluchu.

Dnes se nacházíme v bodě, kdy je důležitost procesu obnovy farností vidět ve způsobu jmenování kněží. Zdá se, že je pro tato jmenování nyní bráno v potaz kritérium, aby do farností, kde proces obnovy již probíhá, byli jmenováni kněží, kteří jsou schopni se do něj zapojit a podporovat jej. A nejen to. Na diecézní rovině je zřetelné rostoucí očekávání, že kněží *by měli* podporovat tento proces obnovy farností. Postupně se zde objevuje určitý nový pocit zodpovědnosti a vyžadování zodpovědnosti.

Tato skutečnost se také odráží v očekávání ze strany diecéze, že každá farnost by měla mít ve svém středu nějakou podobu skupiny zodpovědné za obnovu farnosti, jejíž účelem by bylo naslouchat potřebám vyplývajícím z procesu obnovy. Obnova farností zůstává stále zakořeněna v místních situacích a závislá na místních motivacích. Avšak s rostoucí intenzitou je tento původní proces zapálený místní motivací chápán jako *norma*.

Pastorační odborníci

Druhý trend, který jsme zmínili, se týká pastoračních odborníků schopných asistovat jednotlivým farnostem v jejich procesu obnovy. Dnes není žádných pochyb o důležitosti a přínosu koordinátorů pracujících na plný úvazek v diecézi, stejně tak jako lidí pracujících se zprostředkováváním materiálů a odborníků, kteří vycházejí vstříc potřebám, jež se objevují ve farnostech.

Logický důsledek této skutečnosti by měl tedy být na základě principu „více téhož“. Přítomnost koordinátorů na plný úvazek a lidí starajících se o zprostředkování podpůrných zdrojů přinesla výhody, kterých by nemohlo být dosaženo jinými prostředky. Proto více na plný či na částečný úvazek zaměstnaných lidí pracujících v pastoraci může mít jen a jen další pozitivní efekt.

Zde bych znovu chtěl zmínit ten velký počet mužů a žen, kteří se, ze své vlastní vůle, stali kvalifikovanými odborníky v nejrůznějších oblastech teologie a pastorační služby a kteří by si přáli uplatnit své dary ve službě potřebám církve. Zdá se, že jsme se přiblížili k době, kdy zde bude více a více neordinovaných lidí pracujících na plný úvazek v oblasti obnovy farností.

Možná, že se k tomu budeme dostávat postupně, krok za krokem. Někde třeba budou nejprve lidé zaměstnáni na částečný úvazek, dříve než budou přijati na plný. Někde mohou být lidé pověřeni k profesionální pastorační práci s nějakou skupinou farností předtím, než budou pověřováni k práci přímo v jednotlivých farnostech. Avšak směr se zdá být jasný.

Prvním krokem tímto směrem by mohlo zcela dobře být příslušné uznání těch neordinovaných, kdo *již nyní* pracují ve farní službě na plný úvazek, totiž farních sester. Právě ty se mnohdy již nyní angažují v potřebě stávat se evangelizující farností, avšak často bez příslušného uznání a ohodnocení jejich služby. To, že právě ony mohou zaujmout nezastupitelné místo uvnitř vpravdě spolupracujícího farního týmu, je zcela nepopiratelné.

Závěrečná analogie

Rád bych tento svazek uzavřel určitou celkovou reflexí důležitosti obnovy farností pro život a budoucnost církve. Udělám to tím, že načrtnu určitou analogii mezi postupným zráním moderních věd a zráním procesu obnovy farností.

Vzpomínám si, že jsem jednou četl nějakou knihu o původu moderních věd. Tématem této knihy bylo, že to, co my nyní známe pod pojmem moderní vědy, se neobjevilo ze dne na den, ale jakožto výsledek dlouhého vývoje rozprostřeného přes období nějakých čtyřech set let, od nějakého roku 1300 až do konce sedmnáctého století. Až do středověku, dominantní vědou byl aristotelismus. Avšak kolem roku 1300 se dal do pohybu proces přechodu od metafyziky k empirickému základu moderních věd. Vědecká metoda se nyní začala točit kolem empirického pozorování, hypotézy a verifikace.

Tímto postupem se pak umožňovaly další a další objevy. Avšak ty nemohly být vyjádřeny nějakým odpovídajícím způsobem, protože zatím neexistoval všeobsáhlejší systém, který by je byl schopen do sebe včlenit. To vyvolávalo velké napětí, protože nové objevy se nedaly nějak snadno začlenit do starého systému myšlení. Toto napětí je ilustrováno například případem Galileo. Avšak nakonec, koncem sedmnáctého století, tyto nové objevy a myšlenky se již nahromadily v takové míře, že byly schopné vytvořit nový systém, který pak mohl nahradit ten starý – systém, který my nyní známe jako moderní vědy.

Tato analogie je jedním ze způsobů, jak je snad možné shrnout to, co jsem o obnově farnosti vyjádřil v posledních dvanácti kapitolách. Až do doby před pár desetiletími, určitý myšlenkový systém, série praktik a způsob konání určitých věcí byl v platnosti poměrně hodně dlouhou dobu. Pak se začaly vynořovat nové poznatky, praktiky a postupy. V tomto smyslu byl pak Druhý vatikánský koncil určitým předělem. Avšak, podobně jako v případě moderních věd, nový vývoj ne vždy jednoduše pasoval dohromady s tím, na co byli lidé zvyklí dříve. Objevovaly se nové iniciativy, avšak v kontextu starší struktury. Jen tehdy, když se tyto nové vhledy a iniciativy rozmnoží a nakumulují, jen tehdy se začnou transformovat do nového systému či způsobu myšlení a jednání.

Můžeme si v duchu projít těch pár desetiletí a vybavit si tento nový vývoj. Můžeme přemýšlet třeba o mši v národních jazycích, o lektorech a služebnících eucharistie, o farních radách, o zapojení laiků, o rozměru spolupráce v pastoraci nebo o týmovém pastoračním vedení. Když pak projdeme celou tuto cestu, možná že konstatujeme, že jsme nyní ve fázi, kdy obnova farností je již něčím víc než pouhou sérií rozličných nových iniciativ objevujících se uprostřed zděděného systému. Snad můžeme říci, že to, co dnes chápeme pod pojmem ‚obnova farnosti', není ničím jiným než, podobně jako u moderních věd, novým způsobem myšlení.

A nejen pouhý nový způsob myšlení. Podobně jako světový názor moderních věd přivedl k životu všechny možné druhy technologických zlepšení a vynálezů, tak i nový způsob myšlení a přístupu k obnově farnosti vedl a vede k novým způsobům jednání, k situaci, kdy jsou různé věci dělány jinak než dříve, k novým způsobům přebývání pospolu jakožto Boží lid. V posledku, obnova farnosti není pouhým novým způsobem myšlení, novou teorií. Je to nový způsob praxe, nový způsob jak být církví.